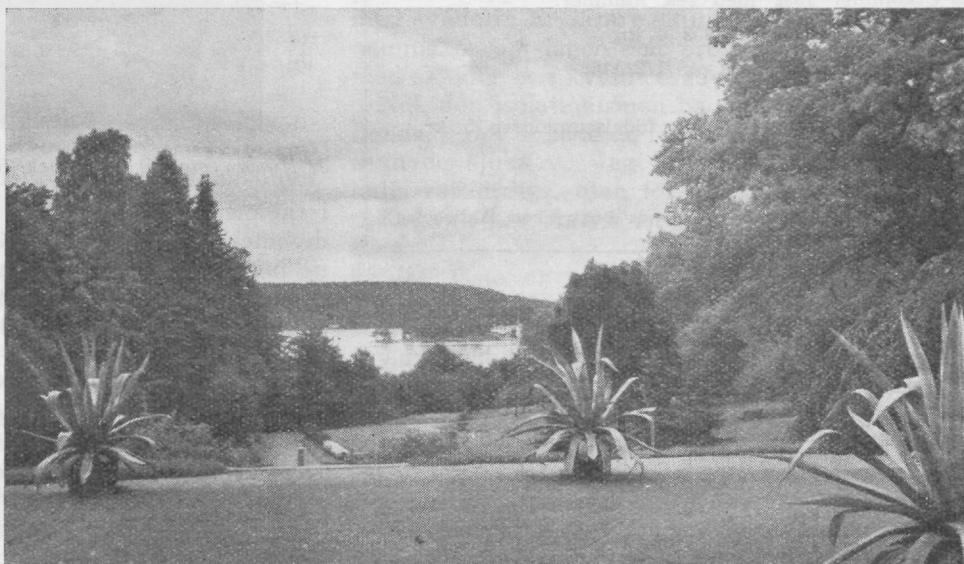

KUSTBON

Nr 3. Årgång 9

ORGAN FÖR
ESTLANDSSVENSKARNA I SVERIGE

Juli 1952

Utsikt från Tollare

Namnet Tollare har för oss estlandssvenskar med åren fått en innebörd av sol och sommar, vänskap, sång och en fläkt av minnen från aiboländska sommarfester, då fränderna från Ormsö, Nuckö, Rickul, Rågöarna, Reval m. fl. orter samlades för att lyssna till inspirerande föredrag eller under sång och lek förnimma en entusiastmerande samhörighetskänsla som gav tillförsikt. Festerna på Birkas, Menback, Kalkugnsbackan, Epp på lilla Rågö och i Hapsal hade samma betydelse för oss som sångarfesterna för esterna. Det var under dessa sammankomster som rågöbon lärde känna ormsöbon och där vippalbon på ett påtagligt sätt fick förnimma, att han ej var så ensam med sin svenskhet, som omgivningen så ofta gjorde gällande och att han via tusentals andra svensktalande hörde samman med hela den mångmiljonhövdade svenska nationen.

Förhållandena ha sedan dess ändrats i många hänseenden, men vi ha fortfarande ett behov av att få träffas och bygga vidare på den tradition, som växt fram i det gamla hemlandet. Arrangörerna av hembygdsgagen ha avsikligt undvikit att sammanställa ett stort program, som skulle komma att dominera dagen. Det är i stället meningen, att bjuda på ett utflyktsmål för en vacker sommarsöndag, där man kan vara säker på att få träffa släkt och vänner och sedan få underhålla sig själv efter tycke och smak. Det må sedan vara med sång, bad, promenader i strålande vacker svensk natur, miniatyrgolf eller lekar.

Väl mött på Tollare den 17 augusti!

Utgiven av Svenska Odlingens Vänner.

Redaktör och ansvarig utgivare: *Manfred Nyman.*

Red.-sekr.: *Lars Broman.*

Red. och Exp.: Tunnelgatan 23, 3 tr., Stockholm.

Kustbons postgiro: 19 72 07.

Utkommer 1952 med sex nummer.

Prenumerationspris 1952 4 kr.

Annonspris: 1/1 200:—, 1/2 115:—, 1/4 60:—,
1/8 35:—

Förlovnings-, vigsel- och födelseannonser 5 kr.

Dödsannonser 20 kr.

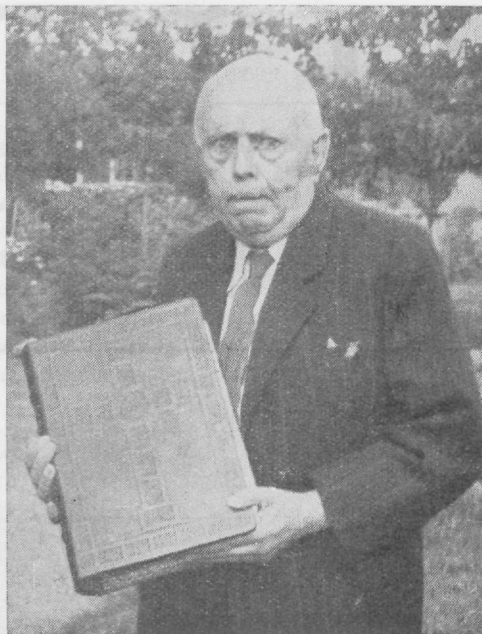
Härnösand 1952 - Härnösands Boktryckeri Aktiebolag

JOEL NYMAN 70 år

Ären kring det senaste sekelskiftet beteckna i de estlandssvenska bosättningsområdenas historia en kraftig brytning med det förgångna. Detta gäller särskilt folkgruppens andliga liv. Efter de omstörtande händelserna i samband med det stora nordiska kriget hade förbindelserna med Sverige upphört så gott som helt och hållet. Svenskarna hade i stort sett fått dela huvudbefolkningens — esternas — öde under godsägarväldet med allt vad detta innebar av andlig och materiell tillbakagång. Det nationella uppvaknandet bland esterna vid mitten av 1800-talet fick en motsvarighet även bland Estlands svenskar. Evangeliska Fosterlandsstiftelsens missionärer hade återknutit förbindelserna mellan Sverige och den svensktalande befolkningen i Estland. Även om det inflytande som missionärerna utövade, var mycket ensidigt och i vissa fall skadligt för den svenska folkgruppens kulturella tradition, så förde det dock med sig att många estlandssvenskar själva började reflektera över viktiga frågor. Alla nationella strävanden betraktades emellertid med den största misstro av de ryska myndigheterna. Förryskningsaktionerna höllo på att förkväva alla initiativ som minoriteterna togo.

Det var under dessa förhållanden som Joel Nyman först framträdde i Svenskestlands kulturella liv. 1901 finna vi honom som lärare i Paschleps folkskola. Han ivrar på allt sätt för svenskbygdens skola, för svenska språket som undervisningsspråk och för estlandssvenskarnas bildningsfråga. Han var en utomordentlig lärare, öppen, intelligent, självständig, kvick och bestämd med en pedagogs omdöme och vidsyn.

Hans strävanden för svenska språkets ställning

J. Nyman med S.O.Vs och Riksföreningens hedersgåva.

i skolorna ledde 1905 till en konflikt med myndigheterna och Joel Nyman var tvungen att fly ur landet undan en rysk straffexpedition. Baron G. von Taube på godset Rickholtz utverkade emellertid tillstånd, så att han kunde återvända till sin skola.

Hösten 1906 kom Joel Nyman till Sverige som frielev till Tärna folkhögskola. Hans exempel följdes sedan av bl. a. Nikolaus Blees och Rudolf Timmerman. Denna vistelse i Sverige fick en mycket stor betydelse för bildningssträvandena i Svenskestland. Den svenska folkbildningstanken fördes nu över till detta förgätna hörn av det ryska riket. Förbindelserna med Sverige blevo livligare, svenska böcker, tidningar och brev funno vägen till Estland. Svensk sång och svenska sång- och ringlekar spredos till estlandssvenskarna. På tal om svensk sång infördes på Joel Nymans tid som lärare i Höbring en liten sångbok "200 sånger". Detta var solstrålen som spred ljus och värme i frusna barnahjärtan. Det var den första profana sångbok som sattes i barnens händer. Den mottogs emellertid med stark misstro i vissa religiösa kretsar. Men i skolorna sjöng man: Ut vi nu vandra, Se vågorna stråla, Härlig är kvällen m. m., m. m. Joel Nyman och hans samtida kolleger skola ha ett varmt tack för den boken.

Även föreningsverksamheten kom i gång. Joel Nyman tog kort efter sin vistelse i Sverige initiativet till föreningen "Kamrateringen". Genom föreningen spredos svenska ringlekar i bygderna. Endast den som haft glädjen att få vara med vet hur glatt och befriat ungdomen svängde om och sjöng: Vill du ha mej, så vill jag ha dej, Mors grisar är vi allihopa m. fl. Samtidigt med Kamrateringen tillkom även den första profana kören. 1909 grundades estlandssvenskarnas kulturförening Svenska Odlingens Vänner. En av dess konstituerande medlemmar var Joel Nyman. I

Domprosten Nils Bolander:

UPPBROTT

När fariséerna bevittnade hur Jesus från Naret beblandade sig med "publikaner och syndare", sade de, anklagande, till hans lärjungar: "Huru kan eder Mästare äta med publikaner och syndare?" Enligt deras sätt att se borde Mästaren i anständighetens namn göra uppbrott från sitt dåliga sällskap, ökända syndare och kollaratorer.

Det säger sig självt att en människas räddning kan bero av ett radikalt uppbrott, ju för dess

föreningens regi utövades en livlig bildningsverksamhet i form av föredrag kurser och diskussioner. Joel Nyman deltog aktivt i denna verksamhet som en av dess allra främsta krafter.

Joel Nyman synes alltid ha varit en pådrivande, stimulerande och eldande kraft förutan vilken mycket i vårt kulturella liv icke skulle ha blivit förverkligat. Han ivrade särskilt för en kvalificerad och självmedveten estlandssvensk folkskollärarkår. När Svenska lärarförbundet i Estland bildades under ordförandeskap av Joel Nyman 1918 såg han många av sina önskningar gå i uppfyllelse. Svenska språket var undervisningsspråk i våra skolor, pedagogiskt utbildade svenska lärare skötte undervisningen, och snart skulle även större tankar bli verklighet: Vi fingo egen folkhögskola 1920 och eget läroverk 1931.

Sina tankar och idéer har Joel Nyman ofta gett uttryck åt i estlandssvenskarnas egen tidning Kustbon, bl. a. under den välkända signaturen "Farbror Svenske", men hans journalistiska förmåga har även räckt till för flitigt medarbetarskap i rikssvenska tidningar. Som ett bevis på att Joel Nymans kulturgärning vann uppskattning även i Sverige må här nämnas, att han den 30 januari 1924 kallades till korresponderande ledamot i Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet. Även på det rent ekonomiska planet märktes hans pådrivande energi. Denna sida av hans gärning kom bl. a. till uttryck i den kooperativa idéns genombrott på Ormsö, varifrån intresset för ekonomisk samverkan så småningom även spred sig till övriga svenskorter.

När Joel Nyman den 29 juni d. å. fyllde 70 år uppvaktades han i sitt hem i Sättraby av representanter för Svenska Odlingens Vänner och Riksföreningens Estlandsutskott vilka å sina respektive organisationers vägnar överlämnade en illustrerad familjebibel med följande tillägnan:

"Joel Nyman

den 29 juni 1952

Skolman och publicist

Idégivare och organisatör

Främjare av svensk odling i Estland

Svenska Odlingens Vänner. Riksföreningens Estlandsutskott".

hellre, från en miljö som drar henne nedåt. I den meningen måste det finnas ett uppbrott från människors sällskap. Det är nödvändigt att vi gör oss fria från en omgivning som besudlar oss. Vi får inte låta oss hindras från att bli avgjorda kristna av slaveri under människomassan, slaveri under människomeningar.

Var och en som lever i en umgängeskrets som drar bort från Kristus måste slå sig fri — kosta vad det kosta vill.

Men det bodde något oheligt i fariséernas krav på Jesu uppbrott: Han skulle inte befatta sig med syndare. En lärare skulle undervisa hyggliga människor om lagen och profeterna och inte ha med slödder och kvalificerade syndare att skaffa.

Nej, den isolationismen hade i Jesus en svuren fiende. "Det är icke de friska som behöva läkare, utan de sjuka... Jag har icke kommit för att kalla rättfärdiga, utan för att kalla syndare."

Kagawa har skrivit en dikt med hullingar och taggar.

"Jag läste en gång

i en bok

att en man

Kristus

gick omkring och gjorde gott.

Det smärtar mig

att jag nöjer mig så lätt

med att

bara gå omkring."

Ja, när det kommer till kritan nöjer jag mig kanske med att bara sitta i en kristen grupp och gona mig i evighetens ljus.

Är förresten inte alla människor utan undantag "publikaner och syndare"?

Paulus har ju fastslagit en gång för alla: "Alla hava ju syndat och äro i saknad av härligheten från Gud; och de bliva rättfärdiggjorda utan förskyllan, av hans nåd, genom förlösningen i Kristus Jesus."

Det struntviktiga och högdragna uppbrottet från människornas larmande torg hör inte de kristna till.

Uppbrott —

Det finns ett uppbrott av ett helt annat slag, som ropar på oss alla och som inte lämnar oss någon levande ro: att stå upp och följa när Kristus säger: Följ mig!

"O, låt mig möta dig på vägen,

där jag försagd och vilsen går.

Säg mig ditt 'Kom!' och oförvägen

jag följer dina ljusa spår."

Följ mig! — det är allt han begär. Ingen väl genomtänkt trosbekännelse, inga s. k. goda gärningar utan endast och allenast en barnslig förtröstan.

"Av nåden ären I frälsta genom tro och det icke av eder själva, Guds gåva är det — icke av gärningar, för att ingen skall berömma sig."

Kooperationen på Ormsö — ett 30-årsminne

Under innevarande år skulle Kooperativa Handelsföreningen på Ormsö ha fyllt 30 år. Samtidigt kan det vara på sin plats att erinra om att kooperativa föreningar av den typ vi hade på Ormsö, startades jämt 20 år tidigare på andra platser i Estland, nämligen i Antsla och i Sindi.

Det estlandssvenska samhället har genomgått en väldig omdaning under de år Kooperationen ostörd fick verka. Verksamheten startades ju endast några år efter det landet blev självständigt och dess öde beseglades när Estlands ödestimma kom.

Verksamhetens början och resonemangen i de inre cirklarna om förutsättningarna härför är för nedskrivaren av dessa rader ej kända. Så mycket vet man dock att bland initiativtagarna återfinnes folkskolläraren Joel Nyman och hemmansägaren Anders Wikström. Lämplig lokal med centralt läge kunde man skaffa i öns centrum i Hullo, mittemot kommunalhuset. Som föreningens första affärschef anställdes den kände obon Johan Lindkvist. Omsättningen var ringa de första åren och höll sig omkring 10—15.000:— kr. omräknat från mark, som pengarna då kallades. Det egna kapitalet var mycket ringa. På grund därav uppkom snart svårigheter. Långa och många föreningssammanträden ha hållits, beskyllningar och kritik ha utövats, men när det såg som mörkast ut, fanns det alltid någon ormsöbo, som trots den uppenbara risken, var villig att låna lite sparmedel och rörelsen kunde fortsätta.

En man som betytt oerhört mycket för Kooperationen på Ormsö bör i detta sammanhang dragas fram i ljuset, det var kyrkoherde John Klasson. Hans namn och gärning behöver ingen närmare presentation. Han bildade tillsammans med folkskollärare John Berggren, Anders Westerblom och Johan Lindström som bokhållare under en

Ett tveklöst uppbrott begär han.

Ett uppbrott från ett liv utan Gud, ett liv i anspråksfull tomhet.

Ett uppbrott till gemenskap med Kristus, till ett liv i Jesu följe.

I Ordet, bönen och nattvarden upplever människan den nyskapande och förvandlande gemenskapen.

Det kan inte nog betonas hur viktigt det är, att den som känt och gått in under Mästarens kallelse i sitt liv håller sig tätt intill Guds ord och sakrament i uthållig bön och bibelläsning. Aposteln säger: "Och då i nu ären nyfödda barn, så längten efter att få den andliga oförfalskade mjölken, på det att I genom den mån växa upp till frälsning."

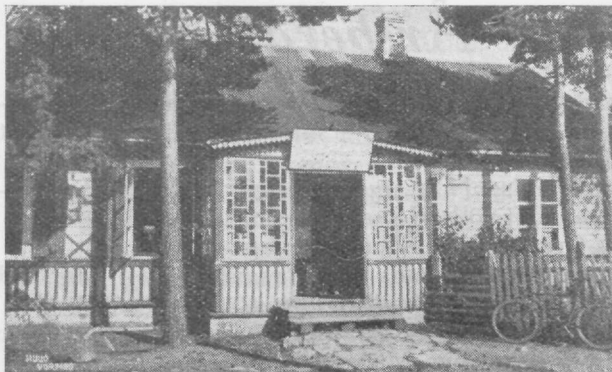
Det heliga uppbrottet är mänsklighetens räddning i denna ödestimma.

Är du och jag redo till sådant uppbrott — i dag

följd av år en mycket arbetsduglig styrelse. Han hade icke endast den teoretiska kunskapen, utan ägde fastmer det praktiska handlaget. Man finner strax denne verksamme andens man bakom disken mätande blustyg eller vägande sackarin, det enda sötningsmedel man då hade råd att skaffa sig.

En återblick som denna måste också få bli ett litet resonemang om ekonomiska ting överhuvudtaget. Vad hade estlandssvensken i gemen för inkomster under dessa år och hur förflöt hans vardag? För ormsöbons del var jordbruket huvudnäringen. Självhushållet, d. v. s. där alla gjorde allt utan att anlita främmande arbetskraft, var det allena rådande. Mångskiftet fanns kvar och inkomstfördelningen var slätstruken, därför att initiativkraften ej fick komma till sin rätt, utan hölls tillbaka av kollektivet. Alla hade lika många kor och hästar, lika stor åkerareal under vintersom sommarsäd. Från detta självhushåll fanns knappast något för avsalu och det som fanns betalades så dåligt att någon kapitalbildning ej kunde uppstå. Under 20-talet kostade en gris som vägde 70—80 kg., alltså den lämpliga exportvikten, omkring 20—25:— kr. Potatisen kostade 3—6 öre kg. och veden som kördes till Hapsal under vintern betalades med 1:50 pr famn. Dessa pengar, som kommo fram från de produkter som eventuellt funnos till avsalu, måste i första hand användas till att betala den lilla men dock kontanta skatten till kommun och kyrka samt för att skaffa fram det allra nödvändigaste för självhushållet, såsom fotogen, salt, järn, spik och fönsterglas. Nödvändiga kontanter, som jorden ej kunde ge, måste skaffas på annat sätt och det var sjöfart, fiske och i någon mån även arbetsförtjänst under sommarmånaderna i Finland och Sverige. Till att skaffa dessa inkomster dugde i första hand endast männen, varför det ända fram till vår tid blev kvinnornas lott att sköta jordbruket. Vad gav fisket och sjöfarten? Fisket gav ej så mycket till en början, avsättningsförhållandena voro ej ordnade och hemmakonsumtionen mycket blygsam. Gäddan kostade 15—25 öre kg., strömmingen 1—3 öre kg., abborren 5—10 öre, om avsättningsmöjligheter överhuvud fanns. Det var i huvudsak bönder från inlandet kring Hapsal som köpte strömmingen, men även deras köpkraft var ringa. På senare tid exporterades levande fisk i sumpar till Sverige och Tyskland. Sjöfarten, som bedrevs med egna skutor, var ganska betydande. Det var potatis och i viss mån frukt som skeppades till Sverige och Finland samt kustfrakt med ved från öarna och fastlandet till Reval. Denna sjöfart inbringade under vissa år rätt många kronor och den var utöver förtjänsten en naturlig förbindelseled mellan estlandssvenskarna och fränderna i Sverige och Finland.

Under dessa svåra ekonomiska förhållanden hade Kooperativa, som föreningen i dagligt tal

Ormsö Koop. Förening.

kallades, att verka på Ormsö. Men trots avsaknaden av tillräckligt rörelsekapital, kunde föreningen ändå ta många goda initiativ. Jag vill här nämna några. Till långt fram på 20-talet sköttes trafiken av segelbåt den nära 2 mil långa vägen mellan Ormsö och Hapsal. Så beslöt föreningen att köpa en motorbåt och "Imatra" inköptes. Dess föregående öde vet undertecknad ingenting om, men att den gått i trafik på Imatra i Finland förtäljer namnet. Båten blev efter någon tid vrak på Sviby strand. Trots de vanskligheter och bekymmer detta initiativ medförde för föreningen, var det i alla fall ett steg framåt. Konstgödsel, ett tidigare okänt begrepp, var föreningen med kyrkoherde Klasson i spetsen den första att introducera, likaså rödfärgen. Föreningens initiativ att ordna svinförsäljning till exportlakteriet Estonia i Reval bör inte försjunka i glömska. Undertecknad, som då var 17—18 år, skötte dessa transporter och följde som en Per Svinaherde med till slakthuset i Reval. Jag minns ännu med vilken spänning jag åsåg förvandlingsprocessen från levande svin till färdigbesiktigad exportvara och med vilken andakt jag nålade fast plånboken i innerfickan med alla pengarna, som jag erhöll för leveranserna. Nu efteråt förstår jag, vilket ansvar som ålades mig att med så mycket pengar färdas den relativt långa vägen från Reval till Ormsö.

Lokaler och arbetsförhållanden voro primitiva och vi arbetade från 8 till 8. Föreningen var vid postdags om kvällarna en naturlig samlingsplats, då det visserligen gjordes affärer, men även diskuterades världshändelser och lokala problem.

Varusorteringen var ej stor från början, men behoven voro små och köpkraften minimal. Eftersom inkomsterna stego och behoven ökade, utbyggde också föreningen sin verksamhet. Under de sista åren av Estlands oberoende förde Kooperativa sådana modärna ting som cyklar och jordbruksredskap samt hade rätt god sortering i manufaktur och husgeråd.

För alla, liksom för undertecknad, är allt detta nu blott ett minne. Hade ej den politiska omvälvningen kommit, hade förvisso Kooperativa vuxit sig stark och kanske med tiden förmått ta flera initiativ som kunnat skapa bättre levnadsförhållanden på Ormsö.

A. Aspelin.

Rikull eller Rickul?

En stavningsfråga

En påtaglig förvirring har alltid kännetecknat stavningen av ortnamnen i Estlands svenskbygder. Denna omständighet är lättförklarlig. Vi har ju att räkna med ingripande från flera olika språk, när det gäller de skrivna namnformerna. I äldsta tid är det lågtyska, så rikssvenska och högtyska, vidare estniska och slutligen estlandssvenskarnas egen skrivning. Det synes i det närmaste ogörligt att komma fram till en hållbar lösning av problemet. Någon fast skriftlig tradition för alla namn har ju aldrig hunnit bildas.

Man har i stort sett två alternativ, när det gäller att ställa upp en regel för stavningen av våra ortnamn: den *etymologiska* skrivningen och den *fonetiska*. Det förra alternativet innebär, att man "härleder" namnet, d. v. s. man söker klarlägga dess betydelse och använder den ursprungliga formen. En sådan metod skulle emellertid medföra stora olägenheter, emedan namntolkningarna i många fall måste förbli osäkra. Vidare skulle detta förfaringssätt ha till följd, att ett flertal namn måste ändras så, att de komme att alltför mycket avvika från den nu gängse lokala uttalsformen. Det senare alternativet innebär, att man i skrift söker återge de ljudförbindelser i riksspråket, som motsvarar ortnamnens lokala uttalsformer. Det är denna linje man i främsta rummet bör följa. Dock kan man kanske inte undgå att någon gång ta hänsyn till namnets ursprungliga betydelse, där den är höjd över alla tvivel. I en del fall har dessutom verkligen en någorlunda fast tradition hunnit utvecklas, och man bör inte onödigtvis bryta denna, om den ljudenliga stavningen skulle ändra en vanlig skrivform alltför mycket.

Namnet *Rikol* — som det heter i lokalt uttal — ser man skrivet som *Rikull*, *Rickul*, *Rickholz*, *Rikholdi*, *Riguldi*. De tre sistnämnda formerna kan man utan vidare avfärda som helt osvenska. Den form som estlandssvenskarna själva oftast använder är *Rikull*. Denna skrivning är baserad på en tolkning av namnet som *ri-kulle*. Tolkningen är emellertid oäker, snarast osannolik, om man betraktar namnet ur bebyggelsehistorisk synpunkt, och skrivningen kan sålunda inte anses befogad. Den av svenska vetenskapsmän använda stavningen *Rickul* motsvarar ljudenligt den lokala uttalsformen och tar ingen ställning till ordets innebörd, varför den är att föredraga. — Kortstaviga ord i estlandssvenska folkmål — d. v. s. ord med enbart kort vokal eller med kort vokal följt av enkel konsonant i den tryckstarka stavelsen — motsvaras i riksspråket av långstaviga ord, d. v. s. vokalen eller konsonanten har förlängts. Därvid förhåller det sig så, att *konsonanterna* *k*, *p*, *t*, *s* (ibland *z*) förlänges efter alla vokaler (utom *a* och *ä*), medan vokalen själv förblir kort. I namnet *Rikol* har vi kort *i* följt av kort *k*. Alltså blir den rikssvenska motsvarigheten *Rickul*, med förlängd konsonant. Jämför

Kallelse till årsmöte och estlandssvensk hembygdsdag

Föreningen Svenska Odlingens Vänner håller årsmöte i samband med estlandssvensk hembygdsdag söndagen den 17 aug. 1952 kl. 10.45 på Godtemplargården Tollare, Klinten.

DAGORDNING:

1. Godkännande av kallelse till årsmöte.
2. Val av mötesordförande och sekreterare.
3. Val av två justeringsmän.
4. Styrelse- och revisionsberättelse.
5. Beviljande av ansvarsfrihet.
6. Val av ordförande.
7. Val av tre styrelseledamöter och två suppleanter.
8. Val av två revisorer och två revisorssuppleanter.
9. Medlemsavgiften.
10. Övriga frågor.

Hembygdsdagens program börjar kl. 14.00.

BUSS avgår från Borgmästaregatan i Stockholm (linje 11) kl. 8.25, 10.05 och 11.35. Enkel biljett kr. 1:30, vid köp av rabatthäften om 10 biljetter kr. 1:10 pr resa.

M/s VAINO avgår från Gustaf III:s staty nedanför Kungl. slottet kl. 9.30 och anlöper Tollare brygga efter anmälan ombord. Pris kr. 2:—
Priset för lunch är kr. 4:25 inkl. serveringsavg.
— Konditoriservering hela dagen.

härtill viko — vecka, drupa — droppa, likol — nyckel m. fl.

Samma regel bör tillämpas på namnet *Rohlop* (Ros-lop), som sålunda skall stavas *Rosslep*. Stavningen *-lep* i ändelsen har i så hög grad vunnit burskap — helt säkert under inflytande från det estniska *-lep*, med vilket *-lop* i *Rosslep* bör sammanhållas — att någon ändring här kanske inte vore befogad.

I skrivningen *Bergsby* t. ex. sammanfaller etymologisk och ljudenlig stavning.

Hubring bör stavas *Högbring*, emedan namnets första sammansättningsled *hu-* såväl ljudenligt som etymologiskt motsvarar det riks-svenska adjektivet *hög*.

Älbicken blir i riksspråkig ljuddräkt *Ölbäcken*. Vanligen används i skrift den obestämda formen *Ölbäck*, och denna skrivning bör man kanske bibehålla.

Ett annat namn, som i detta sammanhang förtjänar att nämnas, är *Ormse*. Detta skrives ibland *Wormsö* (*Vormsö*) eller *Worms*, ibland *Ormsö*. *V* i början har sin grund i tyskt ljudskick, och det finns ingen anledning för svenskar att stava namnet så. Det bör skrivas *Ormsö*.

Tyvärr kan i detta sammanhang inte alla namn, som så förtjänar, upptas till behandling. Jag vill emellertid erinra om, att ett stort antal ortnamn från Estlands svenskbygder finns upp-

Årsberättelse

över verksamheten inom föreningen Svenska Odlingens Vänner från årsmötet 1951 intill årsmötet 1952.

Styrelsen har under det gångna verksamhetsåret haft följande sammansättning:

Ordförande: Elmar Nyman.

Ledamöter valda intill årsmötet 1954: Manfred Nyman och Alfred Heldring.

Ledamöter valda intill årsmötet 1953: Ivar Pöhl och Hugo Mickelin.

Ledamöter valda intill årsmötet 1952: Lars Broman, Anders Lindkvist och Anton Vesterberg.

Suppleant vald intill årsmötet 1954: Viktor Aman.

Suppleant vald intill årsmötet 1953: Fru Helena von Wachenfeldt.

Suppleanter valda intill årsmötet 1952: Edvin Lagman och Anders Stenholm.

Föreningens revisorer under det gångna verksamhetsåret ha varit: Richard Aman och Fridolf Grönberg.

Revisorssuppleanter: fröken Olga Hallberg och Johan Wallin.

Posterna inom styrelsen ha varit fördelade enligt följande:

Vice ordförande: Viktor Aman.

Sekreterare: Hugo Mickelin.

Skattmästare: Lars Broman.

Klubbmästare: Anders Lindkvist.

Genom vänligt tillmötesgående från Stockholms lokalförening av Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet har föreningens expedition alltjämt varit förlagd till Tunnelgatan 23, 3 trappor, Stockholm.

Föreningen har f. n. 470 medlemmar (545 föregående år).

Under verksamhetsåret har styrelsen hållit 5 protokollerade sammanträden. Dessutom ha en rad brådskande ärenden handlagts och beslutats av arbetsutskottet bestående av ordföranden eller vice ordföranden, sekreteraren, skattmästaren och klubbmästaren.

Föreningens organ *Kustbon* utkom under 1951 i likhet med föregående år med sex nummer. Elmar Nyman har även år 1951 varit tidskriftens redaktör, Lars Broman redaktionssekreterare och Manfred Nyman ansvarig utgivare. Tidskriften har under år 1951 sänts till samtliga 1950-års prenumeranter. Många ha emellertid trots upprepade erinringar ej erlagt prenumerationsavgiften, varför tidningen under innevarande år ej utsänts till dessa. Då *Kustbons* existens är beroende av antalet prenumeranter, böra så många som möj-

tagna i Gideon Danells nyligen utkomna ordbok över Nuckömålet. Namnen återfinnes där under en uppslagsform, som ansluter sig till rikssvenskt ljudskick, samtidigt som eventuell fast skrifttradition i möjligaste mån beaktats.

Edvin Lagman

ligt i god tid erlægga den ringa prenumerationsavgiften. F. n. har Kustbon 1.200 prenumeranter. Styrelsen riktar ett tack till Kustbons redaktion och alla medhjälpare för deras värdefulla arbete.

Föreningens årsmöte hölls i samband med estlandssvensk hembygdsdag söndagen den 19 augusti 1951 på Godtemplargården Tollare, Klinten. Festtalet hölls av fil. mag. Edvin Lagman över ämnet: "Kring uppkomsten av den svenska bosättningen i Estland". 49 medlemmar deltog i årsmötesförhandlingarna, medan hembygdsdagen besöktes av omkring 400—500 estlandssvenskar.

Styrelsen har för att vinna större anslutning till S. O. V. utsänt en skrivelse till estlandssvenskar med vädjan om medlemskap. Då S. O. V. genom sin verksamhet vill tillvarata alla estlandssvenskars gemensamma intressen, är det att hoppas att denna vädjan ej klingar ohörd.

I anslutning till Gustav-Adolfsdagen anordnade föreningen den 10 november 1951 ett lyckat samkväm på Timmermansgården med c:a 120 deltagare.

Den 18 december 1951 anordnades i K. F. U. K:s lokaler i Stockholm julsamkväm för medlemmarna i föreningens blandade sångkör.

Den 10 maj 1952 anordnade föreningen vårsamkväm på restaurang Bocken, Kungsgatan 5, Stockholm, med 76 deltagare.

Från den allmänna verksamheten kan nämnas, att föreningens blandade sångkör, som bildades sommaren 1951, under det gångna verksamhetsåret i allmänhet varannan torsdag haft sångövningar i Storkyrkans folkskola, Svartmangatan 22, Stockholm. Sångkören har medverkat vid föreningens samtliga samkväm.

Under verksamhetsåret har även den omfattande ekonomiska undersökningen bland estlandssvenskarna i Sverige som planlagts för ett antal år sedan, påbörjats och till en del genomförts. Sålunda ha formulären tryckts och hittills distribuerats till c:a 1.200 estlandssvenska familjer. Jämte frågeformulär för den ekonomiska undersökningen har ett frågeformulär rörande estlandssvenskarnas anpassningsförhållanden i Sverige utarbetats och utsänts. Då båda dessa undersökningar äro av mycket stort värde, särskilt för våra efterkommande, hoppas styrelsen att alla göra sitt bästa för att formulären komma i retur, vederbörligen ifyllda.

Arbetet med samlingsverket om svenskarna i Estland har fortskridit, men ännu återstår mycket arbete innan verket kan presenteras för allmänheten. I detta sammanhang vill styrelsen fästa medlemmarnas och andra estlandssvenskars uppmärksamhet på de värdefulla arbeten som under det gångna året utkommit i Sverige om estlandssvenskarna.

Styrelsen har som ett led i sina kulturhistoriska strävanden inköpt en intressant film om livet på Runö, "Svenskättlingar på Runö". Filmen har förevisats vid ett av föreningens samkväm. Styrelsen har även låtit inspela en kortfilm från est-

En bok om Svensk-Estland

Guldstrand heter boken. När en rikssvensk präst skildrar sju års vedermödor på Estlands kargaste kustremsa, skulle man väntat sig en rubrik som "De sju magra åren" eller liknande — men han kallar boken Guldstrand. På titelbladet läser man de två första raderna av Ado Reinwalds dikt "Kuldrannake", och man tror sig kunna tolka bokens titel som ett uttryck för vemod inför det för alltid försvunna. Men författaren har inte menat så. Man förstår det då man läser boken; och i sista kapitlet gör han en sammanfattning av den gångna tiden: "De gyllene åren, de år då man verkligen levde".

Livet på våra kuster och öar avvek starkt från det allmänt erkända, standardiserade levnads-mönstret. Vår livsform var ett relik från en gång-tid, och den var på väg att sopas bort av moderna vindar. Det är ju utvecklingens gång. Vi arbetade själva på den. Gästande turister från civilisationen tittade nyfiket på oss infödingar och räknade efter hur många decennierna efterblivenhet vi hade att inhämta för att kunna räknas som likvärdiga människor. Vi förstod dem. Kulturens oavvisliga krav på ekonomiskt underlag har fört med sig att människovärdet allt mer börjat mätas i pengar och pengars värde, och en modern lägenhetsinnehavare anser sig förvisso som människa stå högt över den evige bonden, som tassar bakom ett årder av trä.

Med detta för ögonen blir man rörd, då Sven Danell visar sig kunna se bortöver vad för ögonen är och upptäcka människovärdigt liv, där de flesta bara skulle sett vegeterande tillvaro. Han kan förnimma den säregna stämningen av trivsel i ett rikull-kök, då hästar, kor och får fått sin tillsyn för natten, husbonden sitter och täljer på en sked och spinnrockarna surrar. Efter kvällsvarden och aftonbönen hörs i tystnaden kväkandet från gro-dorna i kärret, och den lille stadspojken viskar med stora sagotörstande ögon: "He ä påggana!"

landssvenskarnas eget alderdomshem i Sverige, Kustbohemmet på Ramsö.

S. O. V. har genom styrelseledamöterna Lars Broman med Hugo Mickelin som suppleant varit representerad i styrelsen för Stiftelsen Kustbohemmet.

Föreningens styrelse har haft ett gott samarbete med Stockholms lokalförening av Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet genom att två styrelseledamöter — Manfred Nyman och Lars Broman — samtidigt tillhört Riksföreningens styrelse samt att ytterligare två styrelseledamöter — Hugo Mickelin och Alfred Heldring — varit utsedda till Riksföreningens revisorer.

Slutligen vill styrelsen till alla dem som främjat föreningens verksamhet framföra sitt varma tack.

Stockholm i juli 1952.

Styrelsen.

Genom sin mångskiftande verksamhet kom författaren att se mera av Svensk-Estland än vad de flesta estlandssvenskarna gjort. Och så många äventyr han upplevat! Han börjar med att utan byxor tåga genom Österby långa bygata, och sedan får han vara med om oräkneliga strapatser och äventyr, alla berättade med en varm, stundom dråplig humor. Först mot slutet av boken tycks han ha "stadgat" sig litet, men han har ju också då redan hunnit bli "hustruman".

Något av det vackraste i boken är porträtten av människor han mött. Där är Hinnos-Anders och Tio, där är bygdeskalden Ärtsve-Mats; Rockdislare, som också var "orgspälar"; den originelle, självlärde Vestersten från Gutanäs, som kunde föra samtal på hebreiska; där är vidare den av idealitet drabbade läraren Kurks, veterinär Pahlen, den ensamme prästen i Kors och många andra. Särskilt minns man den gripande vackra bilden av Anu Engblom.

Inom bokens 300 sidor synes olika ting, såsom personliga upplevelser, skildringar av folk och folkliv, geografiska och historiska översikter, kyrkor och bönhus, men också språk och litteratur, fotboll, Lucia och Palusalu, hästar, hundar och Dunkelmans tupp. "Danell är en mångkunnig man", sa en gång ovannämnde Kurks till mig. Det visste jag ju förut förstås. (Han kan röka pipa också — det visste åtminstone inte jag förut.)

Bland det rika etnografiska materialet har författaren främst fastnat för det ålderdomliga och pittoreska. Ibland får undantagsföreteelser sken av allmängiltighet. Så var t. ex. handsågning av timmerstockar på 30-talet ytterst ovanlig, sedan maskinsågarna kommit i gång decennierna innan. Likaså användes träplogar (årder) i regel endast vid nedmyllande och kupning av potatis (där de är mycket användbara redskap). — Men Guldstrand är ju i främsta rummet inte en vetenskaplig utan en personlig bok.

Den baltiska adelns insats i Estlands historia bedöms givetvis olika av bönder och baroner. Bland esterna stirrade man ensidigt på böndernas svåra läge och var böjd att uppfatta de sju seklen som ett onyanserat trälomsörker. Den genom jordreformen maktlösa adeln återigen hade svårt att glömma det som numera var borta med vinden, och deras historieuppfattning var en annan än böndernas. Danell återger bägge åsiktningarna utan kritisk granskning.

Med de sociala reformerna i början av 1800-talet var det väl så, att det maktägande ridderskapet under tidens tryck visserligen gick med på ändringar, men om det var med böndernas bästa för ögonen låter vi vara osagt. Livegenskapen upphävdes, bönderna blev "fria", men utan existensmedel, eftersom jorden förblev godsägarens. Genom "fri" överenskommelse kunde bönderna därefter arrendera sina gårdar — och dagsverks-träldomen blev inte lättare än livegenskapen förut hade varit. Att bönderna slutligen efter ytterligare ett århundrande nådde fullständig frigörelse kan vi inte räkna som adelns förtjänst, det vore att fästa reformatorns änglavingar vid fel skuldror. Detta gör nu inte Danell heller, men

det verkar som om han inte till fullo uppskattat vidden av det andliga och materiella förtryck, som de 600 adelsfamiljerna i århundranden utövade.

Låt mig spinna vidare på denna tråd! Vad kan den långa förnedringen ha gjort av människorna? Varifrån kom nucköbons hållning av hunsad dräng inför t. ex. en rikssvensk? (Jämför uttrycket "en tisk man!") Hur kom det sig, att en rikssvensk kunde tala med en balttysk som med en jämlike, men näppeligen så med en estlandssvensk? Hur kom det sig att så många var i stånd att be prästen om "lån" eller tigga "milda gåvor" från Sverige? — De estlandssvenskar som haft anledning att skämmas för sitt folk, har därmed också haft orsak att tänka på landets forna herrar.

Under de senaste åren har anmärkningsvärt många böcker om estlandssvenskarna utkommit. Det är glädjande att så skett, då nu Svensk-Estlands historia är avslutad och bokslutet hastar. Bäst skickade att skildra folk och utveckling är förmodligen de rikssvenskar, som vistats i landet tillräckligt länge för att känna förhållandena inifrån. — Vad skulle inte t. ex. de första lärarna på Birkas kunna berätta om början av 20-talet, tiden förrän den nya utvecklingen kommit i gång?

Guldstrand är ingen historiebok, men den bild författaren ger av 30-talets Svensk-Estland är fängslande, levande historia. V. A.

ESTLAND är i blickpunkten

Läs **GULDSTRAND**

MINNEN FRÅN SJU ÅR I ESTLAND

Av Hovpredikanten **Sven Danell**.

"Ett förnämligt arbete, en bok av historiskt värde, den har liv och färg och är ett välskrivet dokument." *Ny Tid.*

"Sällsynt fängslande. Skildringen är strålande. En högläsningsbok av rang." *Lunds Dagblad.*

1 karta, 27 illustr. Häft. 14: 50, inb. 18: 50.

SVENSKA KYRKANS DIAKONISTYRELSES
BOKFÖRLAG, Stockholm 7.

Filosofie licentiatexamen i statskunskap har avlagts vid Stockholms högskola av pol. mag. Elmar Nyman från Nuckö. Lic. Nyman har behandlat tryckfrihetsrättsliga problem från den gustavianska tiden.

*

Alvin Isberg och Elmar Nyman, båda från Nuckö, ha tilldelats doktorandstipendier för studier vid resp. Lunds universitet och Stockholms högskola.

*

Sjökapensexamen har avlagts vid sjöbefälskolan i Stockholm av Hugo Pella från Korkis.

Estlandssvenskarna en bricka i stormaktspolitiken

Nyligen utkom på Välis Eestis förlag i Stockholm i estnisk översättning den tyske diplomaten dr Peter Kleist's minnen med titeln "Mahamängitud vöit" (originalets titel "Zwischen Stalin und Hitler"). Dessa memoarer äro även för estlandssvenskarna av utomordentligt stort intresse, då i dessa på ett synnerligen detaljerat sätt redogöres för den tyska ockupationen i Estland och den svenska befolkningens överflyttning därifrån till Sverige.

Dr P. Kleist härstammar från Ost-Preussen. Han är uppvuxen i Danzig och har sålunda alltifrån sin ungdom stått i nära kontakt med de östeuropeiska frågorna. Dr Kleist behärskar både ryska och polska språken. Under sin tjänstgöring i Tysklands utrikesdepartement kom han huvudsakligen att syssla med östeuropeiska frågor. Under kriget tjänstgjorde han till en början inom Alfred Rosenbergs "östministerium" och var senare i egenskap av utrikespolitisk expert kommanderad till överbefälhavaren för det norra frontavsnittet. Arbetet där förde honom även till Estland. Under krigets slutskede kom han återigen i utlandstjänst, varvid han utförde specialuppdrag för Ribbentrops räkning.

Dr Kleist är även mannen som år 1939 i Berlin ordnade den första kontakten med ryssarna med sikte på förhandlingar om en tysk-rysk vänskapsakt. Denna kontakt resulterade sedermera som bekant i den ödesdigra Ribbentrop—Molotov-pakten. I ett hemligt protokollstillägg till pakten reglerades överenskommelsen om Balticums överlämnande åt Sovjet-Ryssland. Dr Kleist tillhörde även den tyska delegation, som med Ribbentrop i spetsen den 22 augusti 1939 flög till Moskva. Besöket resulterade påföljande dag i undertecknandet av en nonaggressions- och samarbetspakt mellan Tyskland och Sovjet-Ryssland. Kleist har sålunda personligen varit närvarande vid olika storpolitiska evenemang, vilka lett till stora omvälvningar i såväl Europas som hela världens struktur. En sådan person måste följaktligen ha mycket av intresse att förtälja.

Efter det Ribbentrop på morgonen den 23 augusti 1939 anlänt till Moskva, sammanträffade han omedelbart med Tysklands sändebud Schulenburg och beskickningens ekonomiråd Hilger — män som efter mångårig tjänst i öster hade skaffat sig goda insikter i ryska förhållanden. Båda dessa förordade en försiktig politik gentemot ryssarna och betonade nödvändigheten av att icke visa tecken på brådska. Ribbentrop slog emellertid dövörat till och lät genast underrätta Kreml att han måste vara tillbaka i Berlin senast inom 24 timmar och en timme efter ankomsten var han tillsammans med bl. a. Schulenburg och Hilger på väg till Kreml. Detta första sammanträffande varade i tre timmar. Härvid framgick, att Stalins fordringar väsentligt över-

skredo de gränser som medgivits av Hitler. Särskilt stora svårigheter vållade gränsdragningen inom det baltiska området, som ju redan under tidigare förhandlingar mellan Sovjet och England och Frankrike hade tillerkänts det ryska intresseområdet. Tyskland hade dragit gränsen för sin intressesfär vid floden Dyna, men Stalin ville komma åt hamnarna Libau och Vindau vid Kurlands kust. Under kvällstimarna gjordes några timmars uppehåll i förhandlingarna. Ribbentrop utnyttjade pausen till att infordra nya fullmakter av Hitler för ytterligare eftergifter. Svaret kom inom två timmar och löd lakoniskt — "ja". — Vid midnatt undertecknades pakten, varvid, såsom nyss nämnts, överenskommelsen om de baltiska staterna fixerades i ett hemligt tilläggsprotokoll, vars innehåll först efter krigsutbrottet mellan Tyskland och Sovjet-Ryssland blev allmänt bekant. Dr Kleist framhåller, att detta "äventyr", som till hela världens bestörtning fullkomligt omkullkastade de tidigare uppgjorda ritningarna för den storpolitiska kartan, förbereddes och genomfördes under loppet av endast några korta timmar.

Den tysk-ryska vänskapspakten utgjorde det direkta förspelet till andra världskriget. Så snart Hitler genom pakten med Sovjet-Ryssland fått ryggen fri, satte han igång anfallet mot Polen. Dessa angreppshandlingar medförde inom kort i sin tur ingripande från västmakterna, och det andra världskriget var ett faktum. Efter Polens kuvande delades bytet mellan tyskar och ryssar. Glansen av den tysk-ryska smekmånaden förbleknade emellertid såsom väntat var tämligen snart. Vänskapens kulmen nåddes efter det Ribbentrop företagit ytterligare två Moskva-resor: Rysslands anfall mot Finland medförde emellertid ett märkbart avsvallande av de vänskapliga känslorna mellan de båda bundsförvanterna och den 22 juni 1941 övergick vänskapen i bitter fiendskap då Hitler satte igång sitt erövringståg mot Stalins rike.

Dr Kleist skildrar även detaljerat den tyska ockupationen i Balticum och i de östområden som invaderats av tyskarna. Han redogör för orsakerna till att Tyskland så lättvindigt sumpade sina segerchanser. Ministern för Öst-Europa, Alfred Rosenberg, var enligt Kleist en oduglig teoretiker, som lät händelserna växa sig över huvudet och som med tiden förlorade all auktoritet. Sålunda förbigingo rikskommissarierna Lohse i Balticum och Erich Koch i Ukraina helt Rosenberg och löste sina problem direkt med andra myndigheter i Berlin. Det förelåg ej heller något som helst förberett och utarbetat program för de erövrade områdenas administrering i öster. Den ryska befolkningen, som till en början betraktade tyskarna som befriare, insågo snart att de nya makthavarna ej väsentligt skilde sig från de tidi-

gare. Som en följd härav upptogo ryssarna på allvar kampen mot tyskarna. En mäktig partisanrörelse uppstod, som givetvis kämpade för den röda armén. Stalin hade också under tiden proklamerat sig till fosterlandets räddare och dess patriotiska ledare. Kleist anser, att man borde gett de baltiska folken en verklig självstyrelse. I stället tillät man den obegåvade och obildade rikskommissarien i Riga, Lohse, härja inom sina domäner enligt gottfinnande. Lohse föreställde sig, att han en vacker dag skulle bli utnämnd till hertig av Balticum och att hans son i sin tur skulle få ära hertigdömet. Den mest förnuftsvidriga regimen utövades av rikskommissarien i Ukraina, Erich Koch, vilket ledde till att ukrainarna snart anslöto sig till de röda partisanstyrkorna.

Tyskarna kunde ej heller utnyttja Vlassovs befrielsearmé. Man bemötte honom med misstänksamhet och man tillät honom ej att operera efter planer som gjorts upp av honom själv och hans meningsfränder. Här förlorade tyskarna en stor chans. Kleist hävdar, att det aldrig diskuterades östpolitik i Hitlers huvudkvarter. Ja, där fanns inte ens någon som kunde ryska språket!

Under sitt arbete i Berlin hade dr Kleist svårt att skapa sig en överblick av det världspolitiska läget och kunde än mindre sammanställa en hållbar framtidsprognos. Enligt hans uppfattning kunde det knappast ligga i västmakternas intresse att samtidigt med den nationalsocialistiska regimen även förintä Tyskland som politisk maktfaktor, vilket ju skulle ha betytt ett förintande av hela Europa. Det var för honom obegripligt, att den tyska motståndsrörelsen ej mötte någon som helst förståelse ute i världen. Kleist var underkunnig om oppositionens försök att skapa kontakter utåt via Schweiz, Portugal och Sverige, försök som emellertid ej givit något resultat. Under försöken att skapa utgångspunkter för sina utrikespolitiska sonderingar, stötte Kleist 1942 på estlandssvenskarna. Han skriver sålunda:

”Dessa fiskare och bönder hade genom sin isolering bibehållit gamla sedvänjor och bruk. De talade gammalsvenska och voro ett intressant studieobjekt för den etnografiskt intresserade. Den första sovjetryska invasionen hade inte endast berövat dem en stor del av intelligentian och skakat deras ekonomiska grundvalar, utan även försatt dem i en osäkerhetskänsla, som ej heller hävdes genom den tyska ockupationen. Mina försök att kunna ge dem en viss särställning och påskyn-da återlämnandet av deras privategendom, kröntes endast delvis med framgång. De räckte emellertid ej till för att förjaga den skräckstämning, som uppstått genom den årslånga bolsjevistiska regimen. Det framkom ständigt önskemål om att få återvända till deras gamla hemland, till detta av krig förskonade lyckliga land, som i dessa människors föreställningsvärld hägrade som en säkerhetens och fredens högberg.

Förhoppningarna om att estlandssvenskarna skulle vara hågade att stanna kvar i sin gamla hembygd och att man via dem skulle kunna byg-

GLÖM EJ

att

- 1) besvara och posta frågeformulären till S. O. V., Tunnelgatan 23. Sthlm
Obs. Porto 50 öre fr. o. m. 1 juni
- 2) betala Kustbons prenumerationsavgift kr. 4:— till postgiro nr 19 72 07
- 3) betala S. O. V:s medlemsavgift till postgiro nr 35 13 11

ga en bro av förståelse mellan de olika folken grasades. Dylika ”förlegade illusioner” accepterades ej längre i detta ”realpolitikens”, folkvandringarnas och förflyttningarnas tidevarv. Svenskarna ville hem och småningom var man även tvungen att låta dem fara.

Inom östfrontens norra avsnitt uppstod ytterligare ett liknande problem. Det var de s. k. ingermanlänningarna, ett finskt-ugriskt folk, som voro bosatta inom Leningrads stridsområde. Deras läge hade på grund av de hårda striderna som rasade inom deras bosättningsområde blivit synnerligen prekärt. Tyskarna fingo med tiden upp ögonen för ingermanlänningarnas betydelse som arbetskraft och började diskutera ett överförande av befolkningen till Tyskland. I detta läge framkom från finskt håll förslag om att få överföra denna finska folkspillra till Finland för placering i jordbruket och skogsbruket.

Båda dessa initiativ, såväl rörande estlandssvenskarna som ingermanlänningarna, voro i Berlin synnerligen impopulära. Man såg häri försök till flykt som följd av bristande tilltro till den tyska frontens stabilitet. Vidare befarade man, att evakueringen av dessa folkgrupper skulle komma att inverka menligt på den kvarstannande befolkningens moral. Då jag emellertid var övertygad om att Sveriges och Finlands politiska sympatier vägde tyngre än dessa motargument, gjorde jag ändå försök att genomföra överflyttningarna. I fråga om ingermanlänningarnas överflyttning utgjorde Rosenbergs positiva inställning gentemot Finland en lämplig utgångspunkt. Man lyckades slutligen att föra ut c:a 28.000 ingermanlänningar ur den farliga zonen.

För svenskarna ställde sig det hela mycket svårare, då det bland de höga makthavarna i Berlin ej fanns någon, som var villig att ge Sveriges regering en present utan motprestation. Efter stort besvär lyckades man utverka inresetillstånd till Estland för den svenska kommitté, som hade kommit till Berlin för att undersöka läget. Vi kommo överens med dessa herrar om att man tills vidare ej skulle beröra det brännbara ämnet angående estlandssvenskarnas hemtransport och

vi bådo dem samtidigt vara oss behjälpliga med att förmå estlandssvenskarna att tills vidare låta sig nöja med en svensk hjälpaktion, som skulle bestå av bl. a. kläder, medicin, fiskredskap och båtmotorer. Den vidare utvecklingen av händelserna kunde vi endast ställa på framtiden."

Båda dessa frågor gävo dr Kleist möjlighet att i slutet av november 1942 få fara till Finland och Sverige. Sammanbrottet av den tyska fronten vid Stalingrad och i Kaukasien samt de allierades landstigningsoperationer i Nord-Afrika påskyndade Kleists beslut att bereda sig tillfälle för att få förbereda sina fortsatta politiska aktioner i annan atmosfär. Han ville framförallt vinna klarhet i två frågor: 1) huruvida det fortfarande fanns möjligheter att genom en radikal omläggning av de politiska metoderna kunna åstadkomma en omsvängning av krigslyckan i öster samt 2) om västmakterna i ett sådant ändrat läge vore villiga att ändra sin politik gentemot Tyskland. Kleist var intresserad av att få höra dessa mäns uppfattning som stodo i förbindelse med tongivande engelska och amerikanska kretsar. Underhandlingarna i Stockholm angående estlandssvenskarna gävo honom tillfälle att träffa personer, som voro beredda att ordna lämpliga kontakter. Av dessa sonderingar framgick, att västmakterna ansågo ett samarbete med Sovjet även framdeles vara nödvändigt. Detta bekräftades i januari 1943 genom Roosevelts och Churchills deklARATION om "villkorslös kapitulation".

Kleist sammanfördes i december 1942 med finansmannen Edgar Clauss som hade goda förbindelser med Sovjets ambassadör madame Kollontay. Som senare undersökningar visat, var Clauss ingen äventyrare, utan Sovjets verkliga agent, som av Kreml var befullmäktigad att erbjuda tyskarna separatfred. Han yttrade till dr Kleist bl. a.: "Jag garanterar, att om tyskarna drar sig tillbaka till 1939 års gränser, kan Tyskland få fred inom åtta dagar". Tysklands förre minister i Moskva, Schulenburg, önskade att Kleist skulle fortsätta förhandlingarna. I Berlin intog man emellertid en misstänksam och kallsinnig attityd gentemot Kleists kontakter. Han tilläts visserligen upprätthålla förbindelsen, men erhöll inga som helst speciella fullmakter. Då Kleist i juni 1943 ånyo kom till Stockholm, upprepade Clauss sina erbjudanden. Det framgick av Clauss yttranden, att ryssarna oavsett sina framgångar ej hyste förtroende för samarbetet med sina västallierade. I Kreml var man särskilt nervös med anledning av Rudolf Hess flykt, vilken efter ankomsten till England icke behandlades som fånge. Ryssarna befarade, att han när som helst skulle kunna uppta förhandlingar i Hitlers namn om separatfred med de västallierade. Clauss erbjudanden om separatfred runno sålunda ut i sanden. Ännu så sent som efter Tysklands kapitulation uppehöll sig Clauss i Stockholm. Han avled plötsligt i Stockholm på ett hemlighetsfullt sätt den 1 april 1946. Det var samma dag han skulle ha blivit utlämnad till engelsmännen för att underkastas förhör.

Beträffande frågan om estlandssvenskarna, som ju var nyckeln till Kleists utlandsresor, lyckades det honom efter långa förhandlingar att jämka ihop de delade meningarna i Berlin och utverka utresetillstånd för en enstaka sjuktransport. De sjuka uppgick till c:a 200. Dr Kleist skriver:

"Jag hade härmed fått en tråd i min hand med vars hjälp jag i tysthet kunde nysta upp hela överflyttningen till Sverige". Kleist berättar vidare: "Estlandssvenskarnas läge hade undan för undan försämrats. Den svenska kommittén under ledning av kammarherre Dickson hade totalt misslyckats med att hämma flykten till Sverige. Som svar på en tysk mobiliseringsorder flydde 300 man ur landet. Av de 130 man som inkallats till en SS-legion infunno sig endast 15. Trots att man ej offentligt fick tala om överflyttningen, hade de tyska myndigheterna i augusti 1943 fått motta 1.300 ansökningar om utresetillstånd. Med stöd av det redan erhållna tillståndet för den tidigare omnämnda sjuktransporten förbigick jag i fortsättningen östministeriets höga forum i Berlin och förhandlade i stället med de lokala myndigheterna i Estland, främst då med generalkommisariaten och med SD-kommandören. Den första sjuktransporten, som med de lokala myndigheternas goda minne hade svällt ut mångdubbelt utöver de ursprungligen uppgjorda planerna, genomfördes lyckligt. Efter det dammluckan på detta sätt hade blivit öppnad, förmådde man ej längre stoppa strömmen till hemlandet.

Den 8 februari 1944 företog Sveriges regering en demarche angående samtliga estlandssvenskars överflyttning till Sverige. Sveriges minister i Berlin, Richert, anhöll härtill om mitt stöd. Framställningen tillbakavisades emellertid bryskt av Ribbentrop.

Svenskarnas besvikelse var givetvis stor. Då jag vid ett senare tillfälle berörde dessa frågor med de ledande männen inom kommittén för estlandssvenskarna, framförallt då med riksantikvarien Curman, och därvid betygade, att deras skötebarn skulle komma att finna vägen hem även förutan ett officiellt tillstånd, men under förutsättning att det hela skulle ske i tysthet, kände jag tydligt herrarnas misstro. Det kunde ju ej vara tänkbart, yttrade borgmästare Lindhagen, att en massflykt kunde vara genomförbar under trycket av de stränga rättsregler som tillämpades i krigstidens Tyskland och utan att samtidigt riskera svåra repressalier. Desto större var förvåningen, då i juni samma år 50 personer ankommo till den svenska kusten. Härefter följde ett stort antal mindre halvlegala och illegala transporter, i vilket sammanhang alldeles speciellt motorseglaren "Juhan" kom att utmärka sig.

Det kanske nu kan synas tragikomiskt, att estlandssvenskarnas överflyttning icke tjänade som täckmantel för "fredssonderarna", utan att dessa tvärtom möjliggjorde hela överflyttningen.

Ribbentrops medgivande kom alltför sent. Samma dag som Reval erövrades, ringde tjänstemannen i östministeriets politiska huvudavdelning prof. von Mende upp mig och meddelade:

"Jag har i min hand en förordning från utrikesministeriet, som borde intressera er. Utrikesministern har beviljats utresetillstånd för 7.000 estlandssvenskar, under förutsättning att genomförandet ej på något sätt kommer att rubba östfrontens stabilitet."

Jag svarade härpå:

"Det ställer sig svårt att genomföra denna förordning då estlandssvenskarna för länge sedan försvunnit utanför synkretsen och förresten har ni väl läst dagens frontrapport."

V. K.

"Zwischen Stalin
und Hitler"

— den högtintressanta
boken om andra
världskriget.

Försäljes av:

"Välis Eesti"
L. Nygat. 8, Sthlm.

Pris kr. 13:—

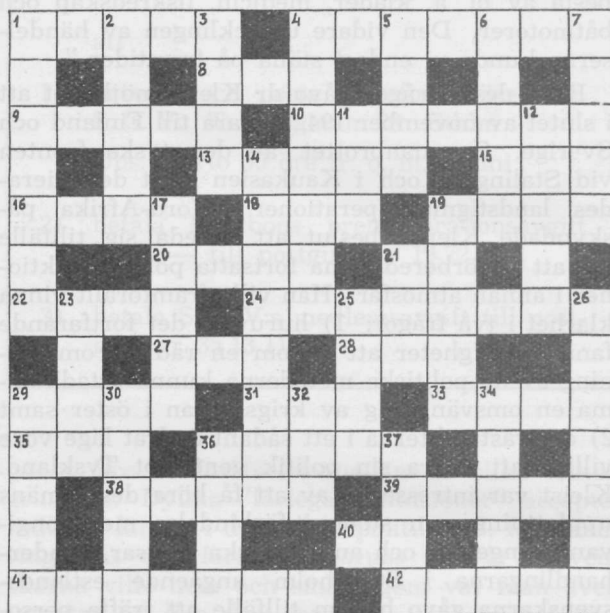
Rötmanadsskratt

Ett svårartat ombrytningsfel förekom en gång i en svensk tidning i USA. I brådskan hade en notis om fluktuationerna på kreatursmarknaden blandats samman men en bröllopsnotis. Så här blev resultatet:

"Därpå kom brudtärnorna som alla bar vita dräkter av tyll med diamantrydnader och efterföljdes av en liten flock Montusfår, som bölade ömkligt, då de drevs ombord på fartyget för att skeppas till Bermuda. När de slaktats, framträdde pastorn till altarrundeln och sade med uttrycksfull stämma: Jag bjuder ej mer än 3 cent kilot för härsket fläsk, men enligt londonnoteringen har priset för Indiana-oxar gått upp till 40 doll. 90 cents och vid denna underrättelse rusade brudparet upp, och bruden föll i armarna på sin far, som har en slående likhet med en sädfodrad Connecticutoxe notering oförändrad. Med anledning av de fasta marknadspriserna på svin, medelfeta, intog gäster-na en storartad bröllopsmåltid i brudens hem."

Pressens Tidning 1/5 1952.

Sommarens korsord

Estlandssvenska utställer i USA

Den i New York bosatta konstnärinnan Hilda Rätsep utställer f. n. teckningar och målningar i Roerichs konstakademi. Kollektionen omfattar 25 akvareller och teckningar. Fru Rätsep, som är född Nyman, härstammar från Klottorp, Nuckö, där hennes båda föräldrar äro födda. Sin första konstnärliga utbildning erhöill konstnärinnan av Anders Zorn under sin elevtid på Mora folkhögskola och fortsatte sedermera sina studier hos konstnären Kaigadoroff i Reval samt vid New Yorks konstakademi.

Kanadaester vill tillbaka hit

Arbetslösheten i Kanada har bl. a. tvingat rätt många ester att söka återresevisum till Sverige. Just nu behandlas i utlänningskommissionen ett tiotal sådana ansökningar, och i slutet av fjolåret beviljades omkring 20 ester återresa hit.

— De flyktingar som från Sverige emigrerat till Kanada får som regel återresevisum endast om arbetsmarknadsförhållandena medger det, säger sekreterare Laurell i utlänningskommissionen. De betraktas alltså från samma synpunkt som alla andra utlännningar som vill bosätta sig i Sverige. Endast när deras arbetsinsats kan vara värdefull för Sverige eller när de här har släktingar eller anhöriga, kan de hoppas på uppehållstillstånd och visum.

Vågrätt.

1. Kommun i Svensk-Estland.
4. Marsblommor?
8. Tonstycke för två instrument.
9. Århundrade.
10. I lägenhet och vid galaföreställning.
13. Utryckningssignal.
15. Är den som inte kan röra sig.
16. Kineser.
18. Släkt.
19. Flicka utan namnsdag.
20. Bostad.
21. Känd amerikansk nyhetsbyrå.
22. Grundtanke.
24. Trädplanterad dubbelgata.
27. Var Isak till Abraham.
28. Ingår i katt.
29. Pojknamn.
31. Pronomen.
33. Gör den, som har bråttom.
35. Genljud.
36. Värme.
38. Vid påfyllning.
39. Kan man göra på travbana.
40. Träd.
41. Borrby Petors-Johan.
42. Olikartad.

Lodrätt.

1. I vävkammaren.
2. Fortskaffningsmedel.
3. Kräldjur.
4. En äldre dam frågar skepparen på en Ormsöskuta vid Kornhamstorg:
— Vad har ni för last?
— Tofflar.
— Bevare mej, en hel skuta med tofflor!
5. Nesa.
6. Verklig.
7. Ljuvlighet.
11. Plats.
12. Mona Lisa.
14. Våning.
17. Stånd.
19. Likgiltighet.
21. Ingår i kör.
23. Grym.
25. Kan ges i lek.
26. Där byggdes de flesta båtarna i Svensk-Estland
29. Tunnelbana.
30. Indiangud.
32. Infinitivpartikel.
34. Är dvärgen.
37. Rest.

Lösningarna skola vara red. tillhanda senast den 1 september. Insändaren av först öppnad rätt lösning erhåller värdefullt bokpris. Märk kuvertet med "Korsord".

H. K.

JOHAN HALLMAN DÖD

Den 20 maj avled på Stureby Vårdhem Johan Hallman från Ormsö. Efter endast en kortare tids sjukdom bröts denne både själsligt och kroppsligt spänstige man ned.

Johan Hallman var under så gott som hela sin livstid knuten vid hemgården i Kärnslätt. Under yngre år genomgick han en skepparekurs i Baltischport och seglade sedan som delägare i olika skutor på utlandet. Inom hemsocknen var han betrodd med många förtroendeuppdrag, bl. a. kommunalrådsman, ledamot av kyrkorådet och var dessutom under många år kyrkvärd.

Johan Hallman tillhörde också den grupp klarseende estlandssvenska män, som var med om bildandet av SOV för över 40 år sedan. SOV ägde i honom en mycket verksam och intresserad medlem, ett intresse som han bibehöll in i det sista. Framför allt hade J. Hallman ett varmt intresse för körsång. Under nära tre decennier sjöng han med i olika körer. Först i sin hemby Kärnslätt och sedan i Ormsö kyrkokör, där han var med

från början och blev en av dess trognaste och uthålligaste medlemmar. Då denna sångkör sommaren 1930 besökte Sverige var han med som körens nestor. I sin hemby deltog han också en tid i söndagsskolarbetet som lärare. Överallt där det goda och sanna var förhanden ville han vara med. Allestädes var han också pliktrogen och uthållig. Sällan stod hans plats i kyrkan tom.

Då överflyttningen till Sverige blev verklighet sökte han tillsammans med ett par andra ormsöbor rädda en del värdefulla föremål från Ormsö kyrka.

Här i Sverige fick han under de sista åren en välbehövlig fristad på Stureby Vårdhem, där han var älskad och aktad av alla. Detta kom senast, inte minst till uttryck, då han för ett par år sedan fyllde 75 år och blev varmt hyllad.

Visserligen var Johan Hellman ej en de stora åthävnornas man, men han var en gedigen personlighet, som överallt vann aktning och sympati. Ty han var en verkligt trofast, redbar och pålitlig man i alla avseenden. Han ägde dessutom en sällsam förmåga att lätta upp atmosfären omkring sig med sitt friska, glada humör och sin stillsamma, träffsäkra humor. Principfast, fridsam, hjälpsam var han i allt och mot alla. Med åren mognade han, trots motgångar, prövningar och mödor på ett vackert sätt. Och sist, men inte minst var hela hans väsen präglad av en beprövad gudsfruktan.

Johan Hallman var alltigenom svensk och det förunnades honom även slutligen att bäddas till vila i svensk jord. Frid över hans ljusa, vackra minne.

J. R.

Vigde

RICHARD GINEMAN
INGEBORG TREIBERG

Bromma den 31 dec. 1951

Förlovade

I Viggbyholm den 16 febr. 1952 mellan *Olle Lindström* och *Tyra Skogsberg*.

I Nyköping den 1 mars 1952 mellan *Gunnar Bergström* och *Maja Klaman*.

I Stockholm den 22 mars 1952 mellan *Albert Dyrberg* och *Sylvia Tallback*.

I Stockholm mellan *Tore Kreek* och *Gunvor Faléus*.

I Vallentuna den 25 dec. 1951 mellan *Sven Fällman* och *Inga-Britt Blomdal*.

I Stockholm den 22 dec. 1951 mellan *Hans Kornblom* och *Anna Greta Norlin*.

Den 6 april 1952, mellan *Bo Carlborg*, Borlänge, och *Elvine Stenros*, Knutby.

I Stockholm den 1 juni 1952, mellan *Hans Leijon* och *Karin Tegelberg*.

I Stockholm den 1 juni 1952, mellan *Birger Lindva* och *Ann-Mari Kungs*.

I Stockholm, Pingststiftan 1952, mellan *Stig Grönlund* och *Benita Söderholm*.

I Stockholm den 12 juli 1952 mellan ingenjör *Björn Gunnar Holmberg*, Stockholm och fil. kand. *Rita Ingeborg Rosen*, Reval.

Lysning

I Stockholm i mars 1952 mellan adv. *Peeter H. Adams* och *Erika Välja*, född Avango.

I Stockholm den 21 mars 1952 mellan *Alrik Engman* och *Ingegärd Hellman*.

Vigsel

I Stockholm den 21 juni 1952, mellan *Hjalmar Verner Ahlberg* och *Sigrid Adele Lindström*.

I Skärblacka den 23 juni 1952, mellan *Olof Åberg* och *Maria Lindström*.

I Stockholm den 23 februari 1952, mellan *Edvard Ahlström* och *Alma Johanna Kouka*.

I Stockholm den 13 juli 1952 mellan *Elin Pöhl*, Lilla Rågö, och *Endel Hausmann*, Kors.

Födda

Anne-Christine, född den 18 mars 1952, i Stockholm, dotter till *Linda* och *Valentin Greisman*.

Inga-Lill, född den 17 april 1952 i Stockholm, dotter till *Astrid Hallman f. Österman* och *Hjalmar Hallman*.

Siv Yvonne, född den 19 maj 1952 i Stockholm, dotter till *Lindy Lindblom*, f. *Lindström* och *Anders Lindblom*.

Döda

Änkefru *Gertrud Alros*, född den 15 januari 1864 på Ormsö, avled den 18 maj 1952 i Aspeboda.

Professorskan *Emma Haliste*, f. *Kühn*, född den 5 september 1904 på Nargö, avled den 29 juni i Uppsala.

Johannes Mitman, född den 13 juni 1873 på Nuckö, avled i februari 1952 i Gränna.

Anders Sandberg, född den 18 november 1886 i Rickul, avled i juni 1952 i Hallstahammar.

Hans Strandberg född den 12 augusti 1860 på Runö, avled den 2 maj 1952 i Aspeboda.

Änkefru *Maria Stahl*, f. *Enggrön*, född den 20 maj 1870 på Rågö, avled den 21 maj 1952 i Söderåkra.

Johan Hallman, född den 24 aug. 1875 på Ormsö, avled den 20 maj 1952 i Stockholm.

Albert Korvet, född den 16 okt. 1886 i Petersburg, avled den 21 mars 1952 i Stockholm.

August Ferdinand Lemberg, född den 11 aug. 1889 på Nuckö, avled den 8 maj 1952 i Stockholm.

Fru *Katarina Liljebäck*, född Nyström, f. den 12 jan. 1883 på Ormsö, avled den 12 maj 1952 i Fittja.

Fru *Ida Rosen*, född den 8 juni 1871 på Nargö, avled den 29 mars 1952 i Stockholm.

Fru *Lisa Schönberg*, född den 4 dec. 1881 i Rickul, avled den 1 juni 1952 i Hallstahammar.

Arnold Harald Seman, född den 13 dec. 1915 på Nuckö, avled den 14 maj 1952 i Stockholm.

Mats Jürgensman, född den 22 nov. 1876 på Nuckö, avled i april 1952 i Syninge.

Ester blir svenskar

Under år 1951 ha sammanlagt 2.003 personer över 18 år erhållit svenskt medborgarskap. Denna siffra fördelar sig på följande nationaliteter: 611 finländare, 325 tyskar, 256 ester, 209 norrmän, 181 danskar, 103 österrikare, 39 amerikaner, 38 letter, 12 italienare och 3 kineser.

Justitiedepartementet handlägger för närvarande c:a 4—5.000 ansökningar. Denna siffra kommer med all sannolikhet ytterligare att stiga på grund av att de ester som så önska, nu efter sju års vistelse i landet ha rätt att ansöka om medborgarskap.

Änkefru

Emma Haliste

född Kühn

Född på Nargö den 5 september 1904

Död i Uppsala den 29 juni 1952.

Kersti.

Djupt sörjd och saknad av mig, åldrig mor,
syskon, syskonbarn, övrigt släkt och vänner.

Vår innerligt älskade
Mor och Farmor

Lisa Schönberg

född den 4 dec. 1881 i Rickul

har i dag lugnt och stilla insomnat i sitt hem.
Innerligt sörjd och saknad av oss barn och barn-
barn samt släkt och vänner

Skällby, Hallstahammar den 1 juni 1952

Barnen och Barnbarnen

Solen har dalat, dagen är slut
Stilla är klappande hjärtat
Mor lilla, vila från sorgerna ut
Somna från allt som har smärtat

Min älskade make
och Morfar

Johan Hallman

Född den 24 augusti 1875 har i dag
den 20 maj ingått i den eviga sabbatsvilan.

Djupt sörjd och saknad av mig barnbarn
och barnbarnsbarn, systrar och systerbarn
samt släkt och vänner

Gammelby den 20 maj 1952

Även vi på den ljuvliga strand
skola sjunga de saligas sång.
När vi, lösta från jordiska band,
få vår Frälsare skåda en gång.
Om en kort liten tid
vi få mötas på himmelens strand

Vår kära Mor
och Farmor

Maria Stahl

född Enggrön

20/5 1870 på Rågö

avled den 21/5 1952 i Söderåkra
sörjd och saknad av

Barn och barnbarn samt släkt och vänner.

Så värmd av det eviga ljuset
och vårdad för sällare tider,
står kroppen försköнад ur gruset.
Och mera ej dör eller lider.

Min älskade maka, vår kära mor

Katarina Liljebäck

född den 12 januari 1883

död den 12 maj 1952

Fittja 12 maj 1952

Djupt sörjd och saknad
av oss, syskon, släkt och vänner

ANDERS

Barn, barnbarn och barnbarnsbarn

Sörj ej vid min lugna grav,
Jag känner inga tårar mer,
Jag vill så gärna torka av
Dem jag på Edra kinder ser.
Mitt lidande har nått sitt slut,
Så gläds att jag får vila ut.

Vår kära mor,
farmor och mormor

Eva Vesterby

född Åkerblad

den 8/11 1865 i Rickul

avled den 7/1 1952 i Västerås.

Djupt sörjd och saknad av

Barn, Barnbarn och Barnbarnsbarn

Solen har dalat och dagen är slut
stilla är klappande hjärtat.
Skönt är att vila från lidandet ut
och från allt som har smärtat.

Utgivarkorsband

85 år

Nyblom, Agneta, f. Liljebäck, den 8 aug. 1867, Ormsö
Sydman, Maria, f. Österberg, den 28 aug. 1867, Rågö

80 år

Pihl, Katarina, f. Nyblom, den 14 aug. 1872, Ormsö
Svedberg, Gertrud, f. Holm, den 21 sept. 1872, Ormsö
Reets, Maria, f. Silberg, den 6 aug. 1872, Nuckö
Nordgren, Hugo Karl, f. den 8 sept. 1872, Reval
Rant, Anna, f. Westerbusch, den 11 sept. 1872, Rickul
Timm, Gertrud, f. den 16 sept. 1872, Ormsö

75 år

Lagman, Lena, f. den 6 aug. 1877, Rickul
Ahlberg, Johan, f. den 17 aug. 1877, Ormsö
Söderholm, Lena, f. den 23 aug. 1877, Nuckö
Marks, Hulda, f. den 24 aug. 1877, Odinsholm
Lilja, Johan, f. den 4 sept. 1877, Ormsö
Kornblom, Katarina, f. Westerström, den 5 sept. 1877
Ormsö

Pihlman, Lars, f. den 12 sept. 1877, Ormsö
Seman, Lena, f. Noter, den 25 sept. 1877, Nuckö
Velkmann, Kadrina, f. Pella den 25 sept. 1877, Korkis

70 år

Mickelin, Maria, f. Appelblom, den 12 aug. 1882, Ormsö
Ahlberg, Lars, f. den 17 aug. 1882, Ormsö
Vikman, Mats, f. den 21 aug. 1882, Rickul
Aspelin, Johan, f. den 24 aug. 1882, Ormsö
Grönberg, Martha, f. Brandt, den 26 aug. 1882, Reval
Rant, Gustav, f. den 1 sept. 1882, Nuckö
Ambrosen, Arthur Frans, f. den 3 sept. 1882, Nargö
Laving, Karl, f. den 6 sept. 1882, Nuckö
Nordman, Lena, f. Koinberg, den 26 sept. 1882, Rågö

60 år

Hammerman, Johan, f. den 4 aug. 1892, Ormsö
Dyrberg, Lovisa, f. Westerman den 9 aug. 1892, Rickul
Hallman, Julia, f. Brunberg den 16 aug. 1892, Rickul
Svärd, Katarina, f. Bergström, den 20 aug. 1892, Ormsö
Wennberg, Katarina, f. den 20 aug. 1892, Ormsö
Österberg, August, f. den 24 aug. 1892, Reval
Pöldmaa, Jaan, f. den 30 aug. 1892, Rapla
Beckman, Mina, f. den 6 sept. 1892, Ormsö
Joon, Arvi, f. den 9 sept. 1892, Reval
Svan, Peter, f. den 10 sept. 1892, Runö
Zeisig, Lovisa, f. Derblom, den 13 sept. 1892, Nuckö
Brandt, Lovisa, f. den 17 sept. 1892, Nuckö
Runestam, Peter, f. den 23 sept. 1892, Runö
Reinwaldt, Ivar, f. den 26 sept. 1892, Reval
Ahlberg, Lovisa, f. Grenzman, den 30 sept. 1892, Rickul

50 år

Malm, Magdalena, f. Berns, den 3 aug. 1902, Runö
Roos, Voldemar, f. den 11 aug. 1902, Vaivara
Granberg, Ida, f. Klippberg, den 13 aug. 1902, Rickul
Viberg, Amalia, f. Engman, den 20 aug. 1902, Rickul
Matsman, August, f. den 21 aug. 1902, Nuckö
Hamberg, Katarina, f. Söderlund, den 23 aug. 1902,
Ormsö
Hamberg, Maria, f. Blomman, den 24 aug. 1902, Ormsö
Mihlberg, Lisette, f. Berggren, den 28 aug. 1902, Rågö
Greis, Erik, f. den 6 sept. 1902, Odinsholm

Nyholm, Katarina, f. Lindström, den 6 sept. 1902, Ormsö
Lindvere, Johannes, f. den 9 sept. 1902, Hapsal
Ambros, Marta, f. Soe, den 11 sept. 1902, Reval
Heideman, Alexander, f. den 12 sept. 1902, Rickul
Ahlberg, Herman, f. den 14 sept. 1902, Rickul
Aman-Haimla, Eduard, f. den 15 sept. 1902, Hapsal
Hallberg, Alexander, f. den 18 sept. 1902, Iru
Hörnsten, Katarina, f. den 23 sept. 1902, Ormsö

Till alla dem som på min 70-årsdag ihågkommit mig med minnesgåvor, brev och telegram ber jag härmed få framföra mitt varmaste och värdsammaste tack.

Sättraby den 29 juni 1952.

Joel Nyman.

Johan Hammerman 60 år

Den 2 aug. fyller en bemärkt estlandssvensk, Johan Hammerman från Kärrslätt, Ormsö, 60 år.

Jubilaren är väl känd bland sina stamfränder. Han tog på sin tid verksam del i kommunala livet som kommunalråd under två perioder, var intresserad medlem av Kooperativa föreningen, en kunnig lantbrukare och högt aktad man i byn.

Främst borde man nog påminna om den fasthet och skicklighet varmed Hammerman under de svåra och hektiska åren, under och efter kriget, kunde leda den fria andliga verksamheten på Ormsö. Mer än en gång gällde det att med trohet och mod hävda sig inför oförstående, utländska myndigheter, vilka ville förändra både sedvänjor och tro.

När sedan estlandssvenskarna kom över till Sverige, desorienterade, bedövade av slaget att ha förlorat land och ägodelar, somliga även med sorg i hjärtat över att ha någon eller några av sina kära kvar därute, då betydde de samlingar av estlandssvenskar som påbörjades i Betesdakyrkan, och ännu fortsätta där, oerhört mycket som en uppmuntran och en stark gemenskap i tunga tider.

Hammerman har alltid varit en av de ledande och mest verksamma i detta arbete och har med stort intresse tagit ansvar för mötena och inte minst som referent av sammankomsterna till tidningen Månadsbladet.

För allt detta står många av vårt folk i tacksamhetsskuld till honom. Därtill kommer de personliga egenskaperna, som gör Hammerman till en så värdad vän för var och en som lärt känna honom.

På högtidsdagen går många tacksamma tankar till honom med en önskan om en god framtid och många lyckliga år, till fromma för honom själv och hans stora vänkrets.

Arthur Johanson.